

Հայկ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
ՀՀ դատական դեպարտամենտի
կազմակերպչի րավական վարչության
կրտսեր մասնագետ
ՌԴ Ազգերի բարեկամության համալսարանի
իրավաբանական ֆակուլտետի մագիստրոս

Տուժողը արագացված կարգով դատաքննության ժամանակ

Սույն աշխատությունում արծարծված գաղափարը զարգացնելու և նպատակին հասցնելու համար նախ և առաջ պետք է սկսել «տուժող» հասկացության ուսումնասիրությունից:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 6-րդ հոդվածի 21-րդ կետում սահմանված է, որ մեղադրանքի կողմ են հանդիսանում քրեական հետապնդման մարմինները, ինչպես նաև տուժողը, քաղաքացիական հայցվորը և նրանց օրինական ներկայացուցիչներն ու ներկայացուցիչները:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 58-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ տուժող է ճանաչվում այն անձը, ում քրեական օրենսգրքով չթույլատրված արարքով անմիջականորեն պատճառվել է բարոյական, ֆիզիկական կամ գույքային վնաս:

Վերոնշյալից հետևում է, որ տուժողը քրեական դատավարությունում հանդես է գալիս որպես մեղադրող կողմ, որին պատճառվել է բարոյական, ֆիզիկական կամ գույքային վնաս:

Վերոնշյալ վնասները տարանջատելու համար անհրաժեշտ է տալ դրանց սահմանումը: Այսպես,

1. Բարոյական վնասի ներքո հասկացվում են բարոյական տառապանքներ, որոնք պատճառվել են այնպիսի գործողություններով (անգործությամբ), որոնք ունենում են քաղաքացուն ի ծնե կամ օրենքի ուժով պատկանող ոչ նյութական բարիքների (կյանք, առողջություն, անձի արժանապատվություն, գործարար համբավ և այլն) նկատմամբ կամ նրա անձնական ոչ գույքային իրավունքների նկատմամբ այլ մարդկանց ներկայությամբ¹:

2. Ֆիզիկական վնասն արտահայտվում է անձին մարմնական վնասվածք, ֆիզիկական տանջանք, ցավ կամ նրա առողջությունը վատթարացնող վնաս պատճառելով և այլն²:

3. Գույքային վնասը ծագում է քաղաքացու գույքային իրավունքների և շահերի նկատմամբ հանցավոր ոտնձգությամբ, որի արդյունքում նա կրում է որոշակի վնաս, զրկվում որոշակի նյութական բարիքներից³:

Օրենսդիրը ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքում հստակ սահմանել է, որ անձը կարող է հանդես գալ որպես տուժող, այսինքն՝ որպես քրեական դատավարության սուբյեկտ, եթե նրան պատճառվել են վերոնշյալ վնասները:

Օրենսդիրը ՀՀ քրեական դատավարության 58-րդ հոդվածի 1-ին մասի երկրորդ նախադասությամբ սահմանում է, որ տուժող է ճանաչվում նաև այն անձը, ում **կարող էր** անմիջականորեն պատճառվել բարոյական, ֆիզիկական կամ գույքային վնաս, **եթե** ավարտվեր քրեական օրենսգրքով չթույլատրված արարք կատարելը:

Վերոնշյալ նորմն իր էությամբ քրեական դատավարության պրակտիկայում ոչ մի ծառայած խնդիր չի լուծում, քանի որ այդ նորմն իր բնույթով սույն հոդվածի 1-ին մասի 1-ին նախադասության կրկնությունն է:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 59-րդ հոդվածի վերնագիրն է «Տուժողի իրավունքները և պարտականությունները», մինչդեռ սույն հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն՝ տուժող կարող է ճանաչվել իրավաբանական անձը, որին հանցագործությանը պատճառվել է բարոյական կամ նյութական վնաս: ***Կարծում ենք, քննարկվող նորմի իմաստը չի բխում հոդվածի վերնագրից և կառուցվածքից: Դա***

¹ Ա. Խալաթյան «տուժողը որպես քրեադատավարական գործունեության սուբյեկտ» // Օրինակություն: Երևան, 2003, No 24, էջ 26:

² Տե՛ս նույն տեղում Ա. Խալաթյան, էջ 26:

³ Տե՛ս նույն տեղում Ա. Խալաթյան, էջ 26:

ավելի շուտ օրենսդրական կարգավորման անհատական հետևանք է, քանի որ վերոնշյալ քննարկվող նորմում տուժողի իրավունքների և պարտականությունների մասին խոսք չի գնում:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 375.1 հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ եթե մեղադրողը մեղադրական եզրակացությունում չի առարկել արագացված կարգ կիրառելու դեմ, ապա ամբաստանյալը կամ մեղադրյալն իրեն առաջադրված մեղադրանաքի հետ համաձայնվելու դեպքում իրավունք ունի միջնորդելու արագացված դատական քննության կարգ կիրառելու մասին այն հանցագործություններով, որոնց համար Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքով նախատեսված պատիժը չի գերազանցում 10 տարի ժամկետով ազատազրկումը: Մինչև դատաքննությունը սկսելը մեղադրողը դատարանի առաջարկությամբ կարող է իր դիրքորոշումը փոխել, թեպետ արագացված կարգ կիրառելու դեմ առարկել է մեղադրական եզրակացությունում:

Նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ սույն հոդվածի առաջին մասով նախատեսված դեպքում դատարանը կիրառում է դատական քննության արագացված կարգ, եթե՝

- 1) ամբաստանյալը գիտակցում է իր կողմից ներկայացված միջնորդության բնույթը և հետևանքները, և
- 2) միջնորդությունը ներկայացված է կամավոր, և
- 3) պաշտպանի հետ խորհրդակցելուց հետո, եթե ամբաստանյալն ունի այդպիսին:

Քննարկվող հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ դատարանը, գտնելով, որ ամբաստանյալի կողմից միջնորդություն ներկայացնելիս չեն պահպանվել սույն հոդվածի առաջին կամ երկրորդ մասերով նախատեսված պայմանները, որոշում է ընդունում ընդհանուր կարգով դատաքննություն անցկացնելու մասին ...:

Նույն հոդվածի 6-րդ մասի համաձայն՝ եթե տվյալ գործով հարուցված է նաև քաղաքացիական հայց և ամբաստանյալը (մեղադրյալը) կամ քաղաքացիական պատասխանողն ընդունում է այն, ապա դատարանը դատավճռով բավարարում է նաև քաղաքացիական հայցը, եթե այն չի հակասում օրենքին: Այդ դեպքում

դատարանը պետք է լրացուցիչ պարզի, թե արդյոք հայցի ընդունումը կամավոր է, և արդյոք այն վերաբերում է այլ անձանց իրավունքներին: Դատարանը, գտնելով, որ հայցի ընդունումը հակասում է օրենքին կամ կամավոր չէ կամ վերաբերում է այլ անձանց իրավունքներին, հայցը թողնում է առանց քննության՝ քաղաքացիական հայցվորին բացատրելով քաղաքացիական դատավարության կարգով հայց ներկայացնելու նրա իրավունքը: Իսկ այն դեպքում, երբ ամբաստանյալը կամ քաղաքացիական պատասխանողը քաղաքացիական հայցը չի ընդունում, ապա դատարանը քաղաքացիական հայցը թողնում է առանց քննության՝ քաղաքացիական հայցվորին բացատրելով քաղաքացիական դատավարության կարգով հայց ներկայացնելու նրա իրավունքը:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 375.2-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ ամբաստանյալը (մեղադրյալը) դատական քննության արագացված կարգով անցկացնելու միջնորդություն կարող է ներկայացնել քրեական գործը դատարան ուղարկելու պահից մինչև դատաքննությունը սկսելը:

Նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ ներկայացված միջնորդությունը դատարանում պետք է հաստատվի պաշտպանի ներկայությամբ և նրա հետ խորհրդակցելուց հետո: Այն դեպքում, երբ ամբաստանյալը (մեղադրյալը) ներկայացրել է արագացված կարգ կիրառելու միջնորդություն և չունի պաշտպան, ապա դատարանը պարտավոր է ամբաստանյալին ապահովել պաշտպանով: Եթե ամբաստանյալին հնարավոր չէ անհապաղ ապահովել պաշտպանով, ապա դատարանը պաշտպանի մասնակցությունն ապահովելու նպատակով դատական նիստը հետաձգում է: Եթե ամբաստանյալը հրաժարվում է պաշտպան ունենալուց, ապա դատարանը մերժում է արագացված կարգ կիրառելու միջնորդությունը՝ անցնելով ընդհանուր կարգով գործի քննությունը:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 375.3-րդ հոդվածի 6-րդ մասի համաձայն՝ դատարանն արագացված կարգով դատական քննության արդյունքում մեղադրական դատավճիռ կայացնելիս նշանակում է պատիժ, որը չի կարող գերազանցել կատարված հանցագործության համար նախատեսված առավել խիստ պատժի երկու երրորդը, իսկ եթե առավել խիստ պատժի երկու երրորդը փոքր է տվյալ

հանցագործության համար նախատեսված առավել մեղմ պատժից՝ ապա առավել մեղմ պատիժը:

Վերոնշյալ նորմերի վերլուծությունից հետևում է, որ ամբաստանյալի մասնակցությունն արագացված կարգ կիրառելու դեպքում երաշխավորված է օրենքով, մինչդեռ օրենսդիրը չի նախատեսում տուժողի համար նույն հնարավորությունը՝ արագացված կարգով դատաքննություն իրականացնելու համար միջնորդություն ներկայացնելու իրավունքը: Արդյունքում, կողմերը դատաքննության ժամանակ իրենց շահերը պաշտպանում են ոչ իրավահավասար պայմաններում, քանի որ արագացված կարգով դատաքննության ժամանակ տուժողը դատավարությանը չի մասնակցում որպես քրեական դատավարության սուբյեկտ:

ՀՀ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ Սահմանադրությունը ունի բաձրագույն իրավաբանական ուժ, և նրա նորմերը գործում են անմիջականորեն:

ՀՀ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի իր խախտված իրավունքները վերականգնելու, ինչպես նաև իրեն ներկայացված մեղադրանքի հիմնավորվածությունը պարզելու համար հավասարության պայմաններում, արդարության բոլոր պահանջների պահպանմամբ, անկախ և անկողմնակալ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում իր գործի հրապարակային քննության իրավունք:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 23-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ քրեական դատավարությունն իրականացվում է մրցակցության սկզբունքի հիման վրա:

Նույն հոդվածի 5-րդ և 8-րդ մասերի համաձայն՝ քրեական դատավարությանը մասնակցող կողմերը քրեական դատավարական օրենսդրությամբ օժտված են իրենց դիրքորոշումը պաշտպանելու հավասար հնարավորություններով: Դատարանը դատավճիռը հիմնավորում է միայն այն ապացույցներով, որոնց հետազոտման ընթացքում կողմերից յուրաքանչյուրի համար ապահովվել են հավասար պայմաններ: Դատարանում քրեական գործի քննությանը կողմերի մասնակցությունը պարտադիր է...:

Գործի անկողմնակալ քննությունը հանդիսանում է արդար դատաքննության իրավունքի կարևորագույն բաղադրիչը, որը, սակայն, հստակ ձևակերպված չէ ո՛չ Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի որոշումներում, ո՛չ էլ Եվրոպական դատարանի նախադեպային պրակտիկայում:

Մասնավորապես, արդարացիության առանցքային բնութագրիչը կողմերի հավասարությունն է («զենքերի հավասարությունը»՝ Եվրոպական դատարանի մոտեցումներում, «մրցակցությունը»՝ Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի դիրքորոշումներում): Առանձին ամրագրված լինելով 19-րդ հոդվածի տեքստում՝ այն միաժամանակ հանդիսանում է «արդարության բոլոր պահանջներից» առաջնայինը:

ՌԴ քրեական դատավարության օրենսգրքի 314-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ բավական չէ միայն մեղադրյալի միջնորդությունը, այլ պահանջվում է ինչպես պետական մեղադրողի համաձայնությունը, այնպես էլ ***տուժողի համաձայնությունը***:

Նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ դատարանն իրավունք ունի դատաքննությունն անցկացնել արագացված կարգով, եթե կհամոզվի, որ

- 1) մեղադրյալը գիտակցում է իր կողմից ներկայացված միջնորդության բնույթը և հետևանքները,
- 2) միջնորդությունը ներկայացված է կամավոր, պաշտպանի հետ խորհրդակցելուց հետո:

Քննարկվող հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ եթե դատարանը պարզեց, որ մեղադրյալը չի պահպանել մեկնաբանվող հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերի պայմանները, ապա նա կայացնում է որոշում դատաքննությունը անցկացնել ընդհանուր կարգով:

Սույն հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ եթե պետական կամ մասնավոր մեղադրողը և (կամ) տուժողը առարկում են մեղադրյալի կողմից ներկայացված միջնորդությունը, ապա քրեական գործն անցկացվում է ընդհանուր կարգով⁴:

⁴ Արագացված կարգ դատաքննության ինստիտուտը ՌԴ-ում կոչվում է «դատարանում ընդունված հատուկ ընթացակարգ» և առաջին անգամ նախատեսված է եղել ՌԴ 2001թ-ին ընդունված քրեական դատավարության օրենսգրքի 10 բաժնի 40-րդ գլխում:

Վերոնշյալ նորմը ՌԴ քրեական դատավարության օրենսգրքում հստակ կարգավորվում է, որ արագացված կարգի միջնորդության կիրառումը կախված է ինչպես պետական կամ մասնավոր մեղադրողի, այնպես էլ տուժողի համաձայնությունից, հետևաբար յուրաքանչյուր կողմի առարկումը բացառում է արագացված կարգի կիրառումը:

Մոլդովայի քրեական դատավարության օրենսգրքի 504-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ մեղադրանքի հետ համաձայնվելը հանդիսանում է որպես պետական մեղադրողի և մեղադրյալի միջև կայացված գործարք, որտեղ ամբաստանյալը համաձայնվում է ներկայացված մեղադրանքի հետ՝ փոխարենը ստանալով պատժի կրճատում:

Սույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ մեղադրանքի հետ համաձայնվելը կայացվում է գրավոր տեքստով, պարտադիր փաստաբանի, կասկածյալի կամ մեղադրյալի մասնակցությամբ և միայն միջին և ծանր հանցագործություններով:

Մոլդովայի քրեական դատավարության օրենսգրքի 504-րդ հոդվածի 6-րդ մասի համաձայն՝ մեղադրանքի հետ համաձայնվելը կարող է կայացվել յուրաքանչյուր ժամանակ՝ մեղադրանք ներկայացնելուց հետո մինչև դատաքննության սկսելը⁵:

Դատական քննության արագացված կարգը, ՀՀ քրեական դատավարությունում նոր ինստիտուտ է, բայց օրինակ Մոլդովայի քրեական դատավարությունում այդ ինստիտուտը հանդես է գալիս որպես «մեղքի ընդունման գործարք» անվանումով: Վերոնշյալ նորմից հետևում է, որ Մոլդովայի քրեական դատավարությունում, տուժողը՝ որպես քրեադատավարական սուբյեկտ, չի մասնակցում և չի արտահայտում իր դիրքորոշումը մեղքի ընդունման գործարքի վերաբերյալ, այսինքն, քննարկվող ինստիտուտի կիրառման ժամանակ կարևորը, պետական մեղադրողի և մեղադրյալի համաձայնությունն է, իսկ տուժողն այդ իրավիճակում կարող է միայն հանդես գալ որպես քրեադատավարական սուբյեկտ, բայց չմասնակցել և չարտահայտել իր դիրքորոշումը մեղքի ընդունման գործարքի վերաբերյալ:

⁵ Մոլդովայի քրեական դատավարության օրենսգրքը ընդունվել է 1961թ. մարտի 24-ին և արագացված կարգ դատաքննության ինստիտուտը կոչվում է «մեղքի ընդունման գործարք» քրեական դատավարությունում:

Ըստ Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի՝ կողմերի հավասարությունն արդարացի դատական քննության առավել լայն հասկացության բաղկացուցիչ տարրերից է. այն պահանջում է, որպեսզի կողմերից յուրաքանչյուրն ունենա իր գործն այնպիսի պայմաններում ներկայացնելու ողջամիտ հնարավորություն, երբ կողմերից որևէ մեկը հակառակ կողմի նկատմամբ ակնհայտ առավելություն չունի (*Կրեսն ընդդեմ Ֆրանսիայի 07.06.2001թ., կետ 72*):

Վճռաբեկ դատարանը *2010 թվականի մարտի 26-ին գործ թիվ ԵՇԴ/0097/01/09 որոշման* մեջ իր դիրքորոշումն է հայտնում բարձրացված հարցի շուրջ. «ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը որևէ կանոն կամ ընթացակարգ չի սահմանում, որն ամրագրեր տուժող կողմի (այդ թվում՝ տուժողի, տուժողի ներկայացուցչի և օրինական ներկայացուցչի, տուժողի իրավահաջորդի) ներգրավվածությունը արագացված կարգի կիրառման հարցում: Այլ կերպ՝ տուժող կողմի դիրքորոշումը հաշվի առնելու պահանջ ամրագրված չէ ո՛չ մեղադրողի համար՝ արագացված դատական քննության դեմ առարկելու կամ չառարկելու հարցը լուծելիս, և ոչ էլ դատարանի համար արագացված դատական քննության անցնելու մասին որոշում կայացնելիս: (...)

19. Տուժողի համար իր գործի «արդարության բոլոր պահանջների պահպանմամբ» քննությունը, *inter alia*, ենթադրում է, որ

ա. Դատախազը (մեղադրողը) արագացված դատական քննության դեմ առարկելու կամ չառարկելու հարցը լուծելիս պետք է հաշվի առնի տուժողի դիրքորոշումը՝ որպես մեղադրանքի կողմի սուբյեկտի (ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 6-րդ հոդվածի 21-րդ կետ):

բ. Դատարանը չի կարող անցնել դատական քննության արագացված կարգի՝ առանց այդ հարցի կապակցությամբ տուժողի դիրքորոշումը պարզելու:

գ. Դատարանը կարող է դատական քննության արագացված կարգ կիրառելու մասին մեղադրյալի միջնորդությունը մերժել, եթե դրա դեմ առարկում է տուժողը: Այդ դեպքում դատարանը կայացնում է առանձին որոշում, որում պատճառաբանում է արագացված դատական քննության արդյունքում տուժողի օրինական շահերի վտանգման հանգամանքը:

20. Դատախազի (մեղադրողի) և դատարանի համար սույն որոշման նախորդ կետի հիման վրա դատական քննության արագացված կարգի դեմ առարկելու և ամբաստանյալի համապատասխան միջնորդությունը մերժելու հարցը լուծելիս տուժողի դիրքորոշումը պետք է վճռական նշանակություն ունենա մասնավորապես այն դեպքերում, երբ տուժողը՝

ա. ողջամտորեն հիմնավորում է, որ իրեն հասցված վնասն ամբողջությամբ հատուցված չէ,

բ. փաստարկված առարկում է գործի փաստական հանգամանքների դեմ⁶:

Քրեական արդարադատության համակարգում տուժողի պահանջմունքները բավարարելու և շահերը պաշտպանելու ուղղությամբ միջոցներ ձեռնարկելու պետությունների պարտավորությունը սահմանված է նաև ՄԱԿ-ի 1985 թ. նոյեմբերի 29-ին կայացված «Հանցագործությունների և զոհերի հանդեպ արդարադատության հիմնարար սկզբունքների» 40/34 բանաձևով հռչակագրում, որի 6-րդ կետի համաձայն՝ պետք է աջակցել նրան, որպեսզի դատական և վարչական ընթացակարգերը մեծամասամբ պատասխանեն զոհերի պահանջմունքներին՝ հետևյալ միջոցներով.

ա) զոհերին ինֆորմացիա իրենց դերի և դատական քննարկումների անցկացման ժամկետի, ծավալի և ընթացքի, նրանց գործերի քննության արդյունքների մասին, հատկապես ծանր հանցագործությունների դեպքում, ինչպես նաև այն դեպքերում, երբ նրանք այդպիսի ինֆորմացիա են պահանջել,

բ) այն դեպքերում, երբ շոշափվում են զոհերի անձնական շահերը, դատաքննության համապատասխան փուլերում ապահովել նրանց կարծիքի և ցանկությունների ներկայացնելը և քննարկումը, առանց մեղադրյալներին վնաս հասցնելու և քրեական արդարադատության ազգային համակարգին համապատասխան,

գ) դատաքննության ամբողջ ընթացքում զոհերին պատշաճ օգնություն տրամադրելը,

⁶ Տես՝ Վճռաբեկ դատարանի 2010 թվականի մարտի 26-ի որոշումը գործ թիվ ԵՇԴ/0097/01/09, քննության առնելով ամբաստանյալ Տիգրան Ռոլանդի Քամայանի վերաբերյալ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 242-րդ հոդվածի 2-րդ մասով ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 2009 թվականի դեկտեմբերի 15-ի որոշման դեմ տուժողի իրավահաջորդ Է.Բաղդասարյանի վճռաբեկ բողոքը:

դ) զոհերի համար անհարմարությունները նվազագույն հասցնելու, անհրաժեշտության դեպքում՝ նրանց անձնական կյանքի հսկողությունը, նրանց և նրանց ընտանիքի, նրանց կողմի վկաների անվտանգությունը ապահովելու միջոցների ձեռնարկումը,

ե) զոհերին փոխհատուցելու գործերի քննությունը, այդ հարցի վերաբերյալ վճիռների կամ որոշումների կատարման չարդարացված ձգձգումների կանխելը:⁷

Կարծում ենք, որ տուժողի կարծիքը պետք է պարտադիր հաստատվի մինչդասական վարույթում կամ դատաքննության ժամանակ: Երբ դատախազն իր մեղադրական եզրակացությունում արտահայտում է իր վերաբերմունքն արագացված կարգ կիրառելու կամ չկիրառելու մասին, նա պետք է պարտադիր հաշվի առնի տուժողի կարծիքը, քանի որ վերջինս հանդես է գալիս մեղադրանքի կողմում, որպես քրեական դատավարության սուբյեկտ: Տուժողը,՝ որպես քրեական դատավարության սուբյեկտ, պետք է արտահայտի իր դիրքորոշումն արագացված կարգ կիրառելու կամ չկիրառելու վերաբերյալ:

Դատավարության կողմերը, քրեական դատավարության օրենսդրության համաձայն, պետք է ունենան իրենց դիրքորոշումը պաշտպանելու հավասար հնարավորություններ: Դատարանը պետք է համոզված լինի ոչ միայն մեղադրյալի ներկայացրած միջնորդության կամավոր լինելու մեջ, այլ նաև համոզված լինի, որ տուժողի կարծիքը ևս կրում է կամավոր բնույթ, քանի որ տուժողն է դիմել դատարան դատական օգնության խնդրանքով, այդ իսկ պատճառով նրա կարծիքը դատական քննության արագացված կարգի կիրառման հարցում մեծ նշանակություն ունի: Դատարանը, համոզված լինելով, որ դատախազը չի առարկում արագացված կարգ կիրառելու դեմ, միաժամանակ մեղադրյալն արագացված կարգ կիրառելու մասին ներկայացնում է միջնորդություն և վերջինս պահպանում է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 375.1 հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերում նախատեսված պայմանները, իսկ եթե դրա դեմ առարկում է տուժողը, ապա այդ դեպքում դատարանը պետք է կայացնի պատճառաբանված որոշում միջնորդությունը մերժելու մասին, քանի որ դատարանը, որպես արդարադատություն իրականացնող մարմին,

⁷ Տես՝ ՍԱԿ-ի 1985 թ. նոյեմբերի 29-ին կայացված «Հանցագործությունների և զոհերի հանդեպ արդարադատության հիմնարար սկզբունքների» 40/34 բանաձևով հռչակագիր:

պետք է հաշվի առնի տուժողի դիրքորոշումն արագացված կարգ կիրառելու հարցում: Այսինքն, դատարանը, մինչև արագացված կարգ կիրառելու մասին որոշում կայացնելը, պետք է հաշվի առնի հետևյալ պայմանները.

1. դատախազն իր մեղադրական եզրակացությունում չի առարկել արագացված կարգ կիրառելու դեմ,
2. մեղադրյալը (ամբաստանյալը) համաձայնվել է իրեն առաջադրված մեղադրանքի հետ,
3. մեղադրյալը (ամբաստանյալը) ներկայացրել է միջնորդություն արագացված կարգ կիրառելու վերաբերյալ և միաժամանակ պահպանել է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 375.1 հոդվածի 2-րդ մասում ամրագրված պայմանները,
4. տուժողը չի առարկում արագացված կարգ կիրառելու դեմ,
5. կատարված հանցագործության պատիժը չի գերազանցում 10 տարի ժամկետով ազատազրկումը:

Միայն վերոհիշյալ բոլոր պայմանների առկայության դեպքում հնարավոր կլինի դատաքննությունն անցկացնել արագացված կարգով, իսկ նշվածներից մեկի բացակայության դեպքում արագացված կարգի կիրառումը անհնարին է դառնում:

Եվ միայն այդ դեպքերում կարող է խոսք գնալ կողմերի մրցակցության և հավասարության մասին, քանի որ դատավարության յուրաքանչյուր կողմին պետք է ընձեռնվի պատշաճ հնարավորություն ներկայացնելու իր գործը, ներառյալ՝ ապացույցները, այնպիսի պայմաններում, որոնք նրա համար մյուս կողմի համեմատությամբ չեն ստեղծի անբարենպաստ վիճակ:

1. **Ելնելով վերոնշյալից առաջարկում ենք ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 375.1-րդ հոդվածի 2-րդ մասը լրացնել 4-րդ կետով.**

4) «տուժողը չի առարկում արագացված կարգ կիրառելու դեմ»:

2. **Առաջարկում ենք նաև սույն հոդվածի 3-րդ մասի «որ ամբաստանյալի արարքի իրավաբանական որակումը ճիշտ չէ» բառերից հետո լրացնել «, երբ տուժողը՝ ողջամտորեն հիմնավորում է, որ իրեն հասցված վնասն ամբողջությամբ**

հատուցված չէ, փաստարկված առարկում է գործի փաստական հանգամանքների
դեմ» բառերը:

Գրականություն

1. Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգիրք (ընդունվել է 1998թ. հուլիսի 1-ին),
2. Ռուսաստանի Դաշնության քրեական դատավարության օրենսգիրք (ընդունվել է 2001թ. նոյեմբերի 22-ին),
3. Մոլդովայի քրեական դատավարության օրենսգիրք (ընդունվել է 1961թ. մարտի 24-ին),
4. Վճռաբեկ դատարանի 2010 թվականի մարտի 26-ի որոշումը, գործ թիվ ԵՇԴ/0097/01/09,
5. ՄԱԿ-ի 1985 թ. նոյեմբերի 29-ին կայացված «Հանցագործությունների և զոհերի հանդեպ արդարադատության հիմնարար սկզբունքների» 40/34 բանաձևով հռչակագիր,
6. Ա. Խալաթյան, «տուժողը որպես քրեադատավարական գործունեության սուբյեկտ» // Օրինակություն: Երևան, 2003, No 24, էջ 26: